

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 23 • год. ХСV • 9 декември 2016 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

125 ГОДИНИ ОТ
РОЖДЕНИЕТО
НА АКАД.
КОНСТАНТИН
ПЕТКАНОВ

На стр. 4

ПЪРВИ... И ТО НЕ ВЕДНЪЖ

2016 година бе година на екзарх Антим I – навършиха се двеста години от рождението му. Да си припомним делата му

ТОДОР КОРУЕВ

„Всичките действия на екзарх Антим I показват, че той умее да пази интересите на православната вяра и българския народ. Историята ще оцени и неговите бъдещи деяния.“

– написано е от Нил Попов, а това е оценката на Русия. „Ще бъде блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов свободен живот“ – това пък са думи на Антим I /1816–1888/. И те не са високопарни слова, а искрена изповед, подкрепена от дългогодишните му усилия в борбата за независимостта на Българската православна църква и за засилване нейната роля като обединител на народа. И наистина този църковник с ореола на мъченик за българската свобода си отива от този свят блажен. И е достоен за признателността на поколенията. Бюст-паметник на първия екзарх и първи председател на българския парламент Антим I е издигнат от Съюза на тракийските дружества край софийския храм „Св. Николай Софийски“. Той е дело на скулптора проф. Валентин Старчев. Паметник на екзарха има и в двора на черквата „Св. Константин и Елена“ в Одрин, дело пак на тракийци, пред

който се покланяме при всеки повод.

Антим I е син на Тракия, роден е в Лозенград. Атанас Михайлов Чалъков приема монашество не къде да е, а в Хилендарската света обител, в който духът на отец Паисий е жив. Учи в най-реномираното светско училище в Османската империя – Великата народна школа в Цариградския квартал Куручешме /1843–1844/. През 1848 г. завършва богословското училище на остров Халки. Виждайки заложеният му и отличния успех, както и влечението към славянска филология, руският консул в Измир му издейства стипендия и бъдещият екзарх постъпва в Одеската духовна семинария, за да продължи сетне образованието си в Московската духовна академия, която завършва през

1856 г. След завръщането му в Цариград е удостоен с архимандритско достойнство и става ректор на Халкидонското богословско училище. И сигурно момчето от Лозенград, приело вече архиерейска хиротония, щяло да расте още в йерархията на Патриаршията. Но той нито за миг не забравя, че е българин, и че под слънцето на падашиха все още неговият народ минава в графата „рум-милет“, че българската църква не е самостоятелна, гръцкото духовенство не иска да отстъпи от позицията си, а униатите посягат към Странджа. Една от първите победи на „Българския Великден“ е, че Патриаршията е принудена да приеме българи за висши клирици в някои епархии. Архимандрит Антим е избран през 1868 г. за видински митрополит.

Общонародната борба за независима българска църква завършва с нова победа – на 20.II.1870 г. излиза султанският ферман за учредяване на Българската екзархия. Изборът на екзарх се протака, но на 16.II.1872 г. великодостоен за този отговорен пост в това съдбоносно време е Видинският митрополит Антим. В дунавския град пристига депутация от Цариград, и Ан-

тим потегля с параход, турнат на негово разположение от дунавския валия, за да отиде в Русе. След небивало посрещане там и във Варна, триумфалното му пътуване продължава през Бургас за Цариград. На 2 април 1872 г. получава бераз за назначението си чрез великия везир. Нито осъждането на екзарх Антим на низвержение от патриаршеския събор, нито обявената схизма изплашва духовния водач, който неустрашимо защитава интересите на народа и Българската църква.

А след Баташките кланета и зверствата в Перушица, Брацигово, Копривщица, Клисурса, Панагюрище той подготвя доклад с доказателства за турските жестокости и го изпраща на посланиците на великите сили в Цариград. На свои разноси провожда Марко Балабанов и Драган Цанков на Запад да дирят подкрепа, а сам той се явява начело на делегация пред султанското правителство да протестира за кървавите разправи с народа. Духовният ни глава за разлика от Вселенския и Цариградския арменски патриарх отказва да изпрати верноподанически адрес с благодарности на правителство, „което беси, коли и угнетява народа“. Обявен е за бунтовник. Как ще е примирява Високата порта с екзарх, като той призовава Русия да се застъпи за българите. И резултатът е писмено искане за неговото сваляне за антиправителствена дейност и заточение в Мала Азия – вече е юни 1877 г. навечерието на Освободителната война.

После идва амнистия и екзарх Антим I се връща в Освободена България и пак поема Видинската митрополия.. Нему княз Дондуков целува благоговейно ръка и поисква благословия да открие Учредителното събрание, което приема Търновската конституция и избира Александър Батенберг за първи български княз. Историята отреди на лозенградчанина Атанас Чалъков да бъде първи, и то неведнъж.

В СЕЛО КНИЖОВНИК ПОСТАВИХА ПАМЕТНА ПЛОЧА НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

АНЕТА ГЕОРГИЕВА

Едно събитие, случило се преди повече от 140 години с Капитан Петко войвода в село Книжовник, област Хасково, събуди родолюбиви чувства в семейство Тянка и Гроздан Грозевци от същото село да направят със свои средства паметна плоча на войводата в знак на признателност. Събитието, което свързва село Книжовник и Капитан Петко войвода, че жителите на село-

то са били непрекъснато ограбвани и тормозени от местни турски бандити, за което те го помолили да им помогне. След решителни действия от страна на Войводата, разбойническата шайка била разбита и селото заживяло по-спокойно.

Благодарните селяни съчинили песен, в която възпяват подвига на Войводата. По-късно народният певец Георги Лушнарчев, също голям родолюбец, обработва песента и я записва на диск и касети.

Съболезнования на тракийци за Фидел Кастро

На 29 ноември т.г. представителна група на Съюза на тракийските дружества в България в състав Краснодар Беломорски – заместник-председател на Централното ръководство, и членовете на Върховния комитет Божана Богданова – председател на Софийското тракийско дружество, и Хубен Стефанов посетиха посолството на Република Куба в София, за да изкажат съболезнованията от името на тракийци за кончината на Фидел Кастро. Те бяха посрещнати от извънредния и пълномощен посленик на Куба Педро Пабло Сан Хорхе. В книгата за съболезнования Краснодар Беломорски написа: „Поклон пред светлата памет на големия революционер и държавник, чийто жизнен път определя една цяла епоха в световната история. Сбогом, Comandante! От ръководството на СТДБ.“

**НЕ ЧАКАЙТЕ
15 ДЕКЕМВРИ
АБОНИРАЙТЕ СЕ
ОЩЕ ДНЕС ЗА „ТРАКИЯ“
ВАШИЯТ ВЕСТНИК!**

Бургаските тракийци почетоха своя патрон

Бургаските тракийци от дружеството „Екзарх Антим I“ поднесоха венец на паметника на своя патрон, по повод годишнина от неговата кончина. Те посетиха село Екзарх Антимово, където се намира най-големият паметник на Екзарха в региона и поднесоха венец в знак на почит към делата и живота му.

„Днес почитаме паметта на един велик българин“ – каза Тодор Ангелов, председател на бургаското тракийско дружество – „който е направил много за българския народ и неговото духовно израстване, както и за църковната ни независимост. За съжаление не се знае кога е рождената му дата, затова отбелязваме деня на смъртта му.“

Антим е роден през 1816 г. в Лозенград, Османска империя. През 1872 г. е избран за пръв екзарх на Българската екзархия. Играе съществена роля за изграждане на Екзархията и за културно-просветното издигане на българския народ.

Човек се гордее с онова, което е оставил след себе си за идното поколение. Има с какво да се гордеят членовете на тракийско дружество „Лазо Лазов“ в град Средец. И това пролича на годишно-отчетното събрание. Залата на общината беше изпълнена с тракийци. Тук бе председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов, а също и дългогодишният председател на едно от първите тракийски дружества в България „Антим I“ – гр. Бургас, Димо Карабелов. Дойде и бившият кмет на общината Тодор Проиков, благодарение на когото днес тракийци имат прекрасен клуб, поставил началото си от 21 септември 2011 г. на вълнуващо тържество.

Докладът на председателя на тракийското дружество Божанка Николова проследи дейността му в периода 2011–2016 г. Един задълбочен доклад, придружен с мултимедийно представяне на събитията. Ясно личеше, че цялата дейност бе подчинена на важни събития, свързани с тракийското движение и историята на България: 100 години от Балканската война, 100 години от погрома на тракийците, 140 години от Априлската епопея – 1876 г., 120 години от организираното тракийско движение, 70 години победа над Хитлеристка Германия. Място намериха и мероприятия, посветени на важни личности: откриване паметна плоча на патрона на дружеството войводата Лазо Лазов, на участниците в Преображенското въстание и на бежанците тракийци от Средецкия край, на Капитан Петко войвода, Петко Росен, Иван Вазов, Христо Ботев и др.

В доклада намери отражение връзката на дружеството с други тракийски дружества – „Капитан

ТРАКИЙЦИТЕ В СРЕДЕЦ ИМА С КАКВО ДА СЕ ГОРДЕЯТ

Петко войвода“ – Варна, дружествата на Бургас, Созопол, Камено, Стара Загора, Ямбол, Хасково, Малко Търново, гр. Кавала (Гърция). Присъстващите си припомниха и прекрасните изживявания по време на екскурзиите: Одрин, Лозенград, Аврен, Гърция, Сопот, Карлово, Велико Търново, Трявна, Боженци, Габрово, Харманли, Хасково.

Дейността на дружеството винаги е била свързана с традициите на тракийци, все още съхранени в паметта на потомците. Прекрасни спомени събуждаха тържествата, свързани със семейни празници, говорещи за задушевността и отношенията в тракийското семейство: „Игнажден“, „Коледа“,

„Лазаровден“, „Еньовден“, „Карабунарска сватба“, „Изпращане на войник на фронта“.

Тракийката се е славела със своето трудолюбие и талант, проявявайки се в различни посоки: приготвяне на ритуални хлябове, изтъкаване на кърпи и престилки, изработване на дрехи. Необяснима красота и багри сияеха по време на празниците, посветени на тракийския бит: „Хляб наш насущний“, „Кърпата – символ български“, „Престилката в живота на жената тракийка“.

Всяка година се отбелязва „Денят на Тракия“ с богата литературно – музикална програма. Голяма помощ за този празник оказва кме-

та на общината инж. Иван Жабов. И други прояви обогатяват емоционално тракийците: „Поезията в душата на тракиец“ беше изява на поетичните дарования на умовете на дружеството, „Среща на поколенията“, 1 ноември – Ден на народните будители.

В доклада пролича и отношението на дружеството към обществено – политическия живот на града. Тракийците вземат активно участие по време на градски тържества и мероприятия, осъществявани заедно с общинската администрация, читалището, БАС, пенсионерския клуб, дружеството на инвалидите, дома за стари хора „Бяла лястовица“.

След изслушване на докладите думата бе дадена на присъстващите. С особен интерес се изслуша изказването на Красимир Премянов. Той подчерта, че тракийските дружества играят важна роля в живота на българина. Макар че не е политическа партия Съюзът намира своето място в развитието и просперитането на България. А в своето изказване Димо Карабелов даде ценни идеи за бъдещата дейност на дружество „Лазо Лазов“.

Отчетно – изборното събрание показва, че през отчетния период в дружеството е извършена огромна и разнообразна дейност. И това не би се осъществило, ако не беше умелата и компетентна работа на ръководството. И затова заслужено в новото ръководство бяха включени членове от старото, за да има приемственост, а с пълно мнозинство отново за председател бе избрана Божанка Николова, която успя през петгодишния период да разнообрази дейността на дружеството и с делата си да докаже, че е достоен потомък на патрона Лазо Лазов – странджански войвода.

След приключване на дневния ред, присъстващите бяха поздравени с песни, изпълнени от женска формация „Странджански букет“, която тази година отбелязва своя петгодишен юбилей с богат концерт и на дело доказа, че има заряд за своето бъдещо развитие.

СЪДБАТА НА РАЗДЕЛЕНИТЕ ЮЖНОРОДОПСКИ СЕЛА

ДИМИТРИНА СМОЛЕВА

На 21 ноември т.г. софийското дружество „Тракия“ проведе поредното си събрание, на което председателят на дружеството Божана Богданова поздрави тракийци с големия християнски празник Въведение Богородично, на който се чества Денят на християнското семейство.

Събранието бе посветено на разделените южно-родопски села след установяването на гръцка власт в Западна Тракия. Материал от собствени проучвания по темата представи доц. д-р Георги Митринов от Института за български език към БАН, който изложи няколко характерни случая за разделени селища.

Село Горно Луково, Ивайловградско, се разделя от границата на две части. Благодарение на настойчивия отпор на населението и използване влиянието на влиятелни негови личности пред Международната комисия за установяване на границата, селото запазва целостта си. Не такава съдба имат редица селища от Западна Тракия и Георги Митринов посочи още два примера.

Село Хебилево, Гюмюрджинско, голямо българско

село, останало на юг – в територията на Гърция, а землището му – на север от него – в България. За да обработват имотите си част от хебилевци поемат стръмния път на изселничество към родината България, през връх Коджаеле и чуките на рида Мъглен, дори с риск на живота си. Заселват се в селата Долни и Горни Юрци, Крумовградско (изоставени от турци), в които има също и бежанци от Сачанли и други села. В началото двете части на селото активно общуват чрез съвместни гостувания, общи празненства, сключване на смесени бракове, но след затягане на охраната по границата, връзките помежду им затихват. Двете общности все повече променят статута си, засилват се различията между тях. В България си запазват родния език, обичаите, нравите, докато в Гърция има силно турско влияние по отношение на език, култура, образование, бит, нрави и пр. В училище там се преподава предимно турски, учителите се поддържат от Турция. Постепенно настъпва отчуждение между двете общности от двете страни на границата. Все пак тук-там се запазват отделни огнища с български

занаяти, поминък, език, но те са изолирани без поддръжката на България. Една чест от българите напускат родните села и се придвижват към гръцките градове да търсят образование, работа и по-добри условия на живот.

Село Угурли, Ксантийско – старо българско християнско селище, със запазено свидетелство от 1516 г. с описание на домакинствата му, остава на юг от границата. За да стопанисват земите си на север, част от жителите му се отправят към село Кушла, Златоградско, където строят махала, по-късно създават и село.

Темата предизвика голям интерес. Елена Кади-

дават и село. Имат същата съдба, както е Хебилево. По време на гражданската война в Гърция селото страда от редуващите се набези на партизаните и на редовната войска. Неселението се изселва предимно в Турция и днес Угурли не съществува.

Доц. д-р Георги Митринов сподели, че при изследванията си в Солунско и в други райони на Северна Гърция има многобройно българоезично население, но то е откъснато от България, която нехае за него. Виждал е много книги, списания и други материали, доставени от Скопие, но не и от България. В Източна Тракия – от море до Одрин, също масово се среща българоезично население, заяви той.

Темата предизвика голям интерес. Елена Кади-

рева говори за неправилната политика на България, която допусна асимилация на българското население в Гърция. Руска Иванова предложи да се дава ускорено гражданство на българите от Украйна, Молдова, Македония и др. страни. Каля Калчева изрази тревога от закупуването на земи в Югоизточна България от турски граждани. Искра Маринкова и Папани Козарева се спряха на необходимостта да се приобщават българите от Гърция и Турция.

Величко Пачилов обобщи изказванията и предложи ръководството на СТДБ да информира българските власти за действителното състояние на българоезичното население в съседните страни и да се предприемат конкретни мерки за приобщаването му.

ХОРОТРОПЦИ – В КЪРДЖАЛИ

В миналия брой съобщихме за третия фолклорен фестивал за любителските клубове по танци, състоял се на 19 ноември в Кърджали. Той се организира от тракийското дружество „Димитър Маджаров“, читалище „Тракия 2009“ – Кърджали и танцовият им клуб „Хоротропци – ТРАКИЯ“ с активното съдействие на Община Кърджали. От тази година фестивалът носи звучното име „ПЕРПЕРА“, име свързано и с историята на региона. Голямата част от участниците на фестивала бяха клубове от Родопите: от Кърджали – тракийският детски състав „Звездица“, „Хоротропци ТРАКИЯ“, „Пъстро хоро“ и формация „Ахридос“; от Крумовград – „Жарава“, „Хоро“ от Златоград; „Рипни, Калинке“ от с. Борие, община Рудозем, клубовете от с. Бенковски и тракийското дружество в Кирково. Участваха и танцьори от други региони на страната – клубовете „Хорце“ от Ст. Загора, „Димитровден“ от с. Знаменосец – община Раднево, „Раковина“ от гр. Поморие, „Колорит“ от гр. Свети Влас и „Карнота“ от тракийското дружество в Карнобат.

▪ Танцува клуб „Хоротропци ТРАКИЯ“

▪ Клуб „Жарава“ - Крумовград

▪ Клуб „Рипни, Калинке“ - с. Борие, общ. Рудозем

1 ЯНУАРИ 1897 Г. – НАЧАЛОТО ЗА АЙТОСКИТЕ ТРАКИЙЦИ

Димитър Ошавков е роден на 4 ноември 1941 г. в с. Железино, Ивайловградско. Потомък е на българи-бежанци от с. Голям Дервент, Беломорска Тракия. Родната му къща отстои на десетина километра от лобното място на вероломно избитите през есента на 1913-та от турския башибозук 200-та деца, където тракийци изградиха мемориалния паметник „Илиева нива“.

Първоначално семейството на дядо му Петър Ошавков намира подслон в с. Орешец, Харманлийско, където при мизерни условия посреща зимата на 1925 г. Държавната комисия по настаняване насочва бежанците към изоставените селища в Източните Родопи и многолюдната фамилия се настанява в стари турски къщи в с. Демирлер, околия Ортакьой. След много години, когато внуците питат дядо Петър защо е избрал този беден край до гръцката граница, той с носталгия отговаря: „Исках да съм по-близо до родното място, за да дишам въздуха на родния край!“

Тракийските бежанци са оземлени с по 20 дка земя и предприемчивият дядо Петър създава овощни градини с черници и сливи. Като майстор-зидар построява двукатна къща с каменна зидария, пригодена за хранене на копринени буби. Многолюдното семейство започва да развива бубарство, земеделие и градинарство. Семейството започва да отглежда захарна тръстика и сусам, от които добиват петмез и лечебен сусамов тахан. Дядо Петър развива и пчеларство, което занаят наследява и практикува и днес внукът му Димитър.

В родното с. Железино Димитър Ошавков получава начално и основно образование. Фамилията се преселва в Айтос, където Димитър завършва гимназия. Постъпва млад матрос в старото морско училище на остров „Св. Кирик“ край Созопол. Завършва свързочна школа във Ва-

РАЗКАЗ ЗА ДИМИТЪР ОШАВКОВ, КОЙТО НАВЪРШИ НАСКОРО 75 ГОДИНИ, ЗА НЕГОВИТЕ ПРЕДЦИ И ЗА ДЕЛАТА НА ДРУЖЕСТВО „ПЕТЪР КИПРИЛОВ“

■ Юбилей на П. Киприлов. Вляво Димитър Ошавков

■ Айтоските тракийци в килийното училище в с. Бръшлян

рна, специалност радиотелеграфист втори военен клас и служи три години във военноморските сили на България.

Учи в ПТТ и Радио училище в София, специалност киномеханици. Работи като ръководител-киномеханик на стационарно кино „Съгласие“ в с. Българово, където е открито първото широкоекранно кино в Айтоска околия. Голяма част от трудовия му път е свързан с „Кинификация“. Така киното става негова „първа“ любов, като отначало снима документални кадри на

8 и 16 мм филмова лента. Впоследствие с видеокамера „НІТАСНІ“ заснема на VHS дълга документални филми на тракийска тематика, между които работата на Деветнадесетия възстановителен конгрес на тракийската организация в България, проведен в гр. Хасково на 25 и 26 март 1992 г., включително концерта в Свиленград на тракийски състави в чест на делегатите на конгреса. Ошавков документира на видеолента тракийски събори на Петрова нива, в Кърджали, в Маджарово и др. Документалните кадри, обединени под общото заглавие „Тракийски чествания 1990–1993 г.“ отразяват първите стъпки на Тракийската организация в България след демократичните промени от 1989 г. Филмите, прехвърлени на цифров носител, Димитър Ошавков предостави безвъзмездно във фонда на Тракийския научен институт София.

В стопанска сграда на дядо му Петър в махала Чучура край с. Голям Дервент намират храна и сигурен подслон четници на войводите Руси Славов и Таню войвода; той е разследван и арестуван,

изпратен на остров „Тасос“, участва и в организираната отбрана на селото срещу многобройните башибозушки нашествия. Всички тези факти Димитър Ошавков документира с помощта на двама свидетели: Тодор Пачеманов от с. Железино и Михаил Лачев от с. Соколенци, Ивайловградска община – съратници на Петър Ташев Ошавков, утвърден по-късно за тракийски поборник.

С помощта на ветераните на тракийското движение в Айтос Тодор Янчев, Янчо Атанасов-Деркос, Георги Лефтеров Коларов – Лефчо и др. през 1992 г. Димитър Ошавков възстановява тракийското дружество в Айтос и е избран за негов председател. Скоро офисът на еднолична фирма „Ошавков“ се превръща в клуб на тракийци, който е открит официално от Костадин Карамитрев. За втори път става председател на дружеството през 2012 г. Извадено е отново знамето на айтоските тракийци, укривано 45 години в дома на баба Дойка – съпруга на последния председател на дружеството при закриването на тракийската организация

В Дена на Тракия – 26 март 2013 г. в айтоския храм „Св. вмчк Димитрий Солунски“ дружеството освещава ново знаме и приема името на учителя, свещеника и революционера Петър Киприлов за свой патрон.

В чест на 165-та годишнина от рождението на свещеник Киприлов, тракийци от града приемат решение за изграждане паметен знак на своя патрон. Образуван е инициативен комитет, който подготвя идейния проект, открита е дарителска сметка за набиране на средства за изграждане на паметник.

В чест на юбилейната годишнина от рождението на Петър Киприлов общинското ръководство на Айтос осигури безвъзмездно помещение за клуб на тракийци.

От документалните записки на тракийския деятел-историк Янко Керемидчиев и краеведа Петър Панчев, публикувани през 1994 г. в книгата „Времена тракийски“ научаваме, че с протокол от 1 януари 1897 г. Айтоското тракийско благотворително дружество е утвърдено за редовен член на дружество „Странджа“ в гр. Варна, от което следва, че през следващата 2017 г. се навършват 120 години от началото на организирано тракийско движение в Айтос.

■ На Петрова нива

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА КОНСТАНТИН ПЕТКАНОВ

НЯКОГА И СЕГА

Астролози и хиромани, прорицатели и хипнотизатори, спиритици и духовници вещаят какви ли не изненади за утрешния ден и близкото ни бъдеще. Не чета прогнозите им, нито „анализите“ им, а се вода от максимата: „Нищо ново под слънцето“. Аз съм от онези, които искат да чуят свеж и силен глас от миналото. Затова дни наред минавах по булевард

„Руски“, взирах се през огромните стъкла на кафенетата и търсех акад. Константин Петканов /1891–1952/. Търсех родения в Тракия и „преселен“ в София любим мой писател. Виках духа му, докато един ден го „видях“, че ме е изпреварил: седи на една от масите в кафе-сладкарница „България“ и ме чака. Реших се да вляза, защото друг ден може и да не откликне на поканата ми. Явявам се пред него, поздравявам го с дълбок поклон и сядам. Облечен е, както ни го рисува приятелят му Илия Бешков. Минута-две ме гледа през многодиоптровите си очила, после се изкашля тихо, готов да ме изслуша. А аз богоговея, преди да му задам първия въпрос. Той ми отговаря с охота, доволен е, че от неговото мнение софиянци все още се интересуват.

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

- Господин Петканов, как приемате времето, в което ние живеем?

- За безработния като мен софийските улици са само безкрайни пътища. Автомобили, мотоциклети, каруци, детски колички и пъстри витрини се надпреварват от единия край на света до другия. Друг свят освен София няма... Лудият бяг на автомобилите, непоносимата врява на мотоциклетите и каруците ме притискат до циментовите стени и плочи и за да свикна с музиката на ужаса, търся прибежище в кафенетата.

- С какво да си обясним, че кафенетата никнат като гъби след дъжд?

- С какво ли? В тютюневия дим на кафенетата се раждат всички мисли на нашето време, които „огъват“ и... общественото мнение. В София има хубави черкви, забавни театри, разни клубове, деветстотин и деветдесет и девет дружества и... Народно събрание, но всичко това се губи в мъгла. Ако от време на време от тия трибуни се чува глас, то е, за да чуят тия, които са в кафенетата. Преди години хората знаеха много неща – четяха книги, спореха, увличаха се и се жертваха за светли кумири.

- А сега?

- Днес хората не знаят онези неща, които са предназначени да раздвижат умовете и да затрогнат сърцата. Делниците са делници, за да има хора из канцелариите, магазините, улиците и най-много – в кафенетата... Жалко за поколението, което записа с кръвта си велики страници в историята, пратоса щедро богатствата си, а сега дреме над кръгли маси, сърба кафе и не вярва в нико-

го и в нищо.

- От онова поколение май само Вие останахте?

- Ако кажа, че съм съвсем сам, ще излъжа, пък и никой не ще ми повярва. В големия град всеки се оплаква, че е сам, и непрекъснато дири общуване с другите. Рожба на това дирене днес са кръстословицата и вицът. Каква трайна връзка осъществяват тия две велики открития на съвременния човешки гений! Всичко, всичко трябва да се знае! Трябва да знаеш несъществуващи градове, реки, планини, разни ини-

циали, имена на животни, всички азбуки и езици. Да не си ходил на театър, но да знаеш какво се е случило и какво ще се случи зад кулисите му. Да си редовен читател на вестниците, на резолюциите, изявленията и интервютата и да жадуваш един вечен мир – измания мир на пенсията и посмъртната помощ...

- Как се чувствате в кафенето?

- В кафенето се срещам с едни и същи хора и всеки

ден те ми се виждат нови. И те като мене седят на масата и убиват бляска на очите си в замърсените прозорци и в пьстрата навалица, която стои върху плочниците като кръстословица във вестник?

- Ама че сравнение? – не се стърпя аз.

- Извинявайте, но човек сравнява спорните неща с безспорните. А има ли по-безспорно нещо от вестника, кръстословицата и вица? Всички вестници пишат, че пенсионерите искат увеличение на пенсиите. Колко нови пенсионни фондове били създадени. Бъдещето е атакувано, победено и разгадано. Стремешите на българина, този, който живее в София, са строго определени – те започват и свършват с пенсията...

Героите са победени от пенсионера. Животът вече не е ваялк, който минава през личности и народи, през улици и сгради, той е тиха песен на остаряващ щурец. Човеците – техните идеи, стремешите им се преценяват чрез възможността да се дочака смъртта с пълен стомах. Представете си, че две поколения заедно промишляват смъртта и я чакат. Родителите мислят за пенсията и се стремят към нея, наследниците мислят за посмъртната помощ, която ще получат след бащината смърт, а всички заедно – за Нищото.

- Имате ли представа колко надълбоко са проникнали корените на Нищото?

- Тези корени са изсмуквали всичките сокове и пред огледалото на живота стоят само живи мъртъвци. Нищото носи смърт на възторга.

То къса връзката между човеците, то запечатва сърцата им с червен восък и ги прави безучастни към творчеството, страданието и жертвата. Мнозина смятат възторга за остатък от „хубавото старо време“, наричат го закъснял романтизъм и го пращат на почивка в музеите и в прашните страници на историята и литературата.

- Може ли днес човекът да носи в сърцето си пламъка на творчеството и искрата на благородното негодувание?

- Народът ни е вечност, а човекът превръща огнището си в гнездо на смъртта, творчеството – в злокачествена спекула, а негодуванието – в злоба и отмъщение. Имат ли някакво значение всички примамливи лозунги, които се мъчим да направим по-красиви и от седмоцветната дъга, когато стремешите ни не гонят вечността? Може ли едно зърно да даде плод, когато е проядено от гърици?

- Всяко време иска своето!

- С това изречение разкрихте тайната на столничия живот. Само дете софиянци не знаят какво нещо е времето. Не трепти ли то и в „много ми е мила България“? Имаме ли различно време, или само то съществува, за да се оправдаваме с него. Спирам да си задавам въпроси. Ще ми се да кажа само, че времето няма никаква вина, че в София е погребан възторгът. Колкото по-спретната и по-красива става столицата, толкова по-ясно ми става, че българинът е изгубил възторга си. Той вярва в удобствата, но не вярва в творчеството. Ако вярваше, щеше да разбере, че удобствата са създадени само от спекулата...

Бяхме поръчали две кафета алатурка, но така се увлякохме, че вместо да напарим езиците и гърлата си, ги изпихме на екс, без да усетим сладостта им. В кафенето влезе нов посетител, разбути празните столове, приближи се до нашата маса и седна, без да иска позволение. Накланя се към нас и ни пита:

„Знаете ли новия виц?“ Писателят така го изгледа, че непознатият отлетя от стола. Изказах на глас възмущението си от нахалника:

- Що за хора?

- Тръгнете по улиците и се вслушайте в разговорите на минувачите, за да се уверите, че хората знаят всичко. Ключът на живота е намерен. Вицът е по-могъщ и от философията, и от поезията. Той дава културен облик на цели поколения.

През две маси оживлението нараства. Явно там на всички им се иска да чуят новия виц, но бързат да покажат, че го знаят много от по-рано. При такава олелия излизаме от кафенето и заставаме на плочника. Тълтата се блъска и шуми.

лучи наградата си. И колкото наградата е по-материална, толкова достойнството на бъбва и тъй крещи, че гласът му се носи „над всичко“. Всеки е свършил нещо велико и спасително за Родината и тя е длъжна да го възнагради. Щом тази услуга трябва да се заплаща с привилегии, може ли тя да бъде доброволна и родолюбива?...

Ето че пак с тия излишни въпроси се върнах към Нищото, което е същината на всички „заслужили“. Нищото винаги иска от другите, а нищо не им дава. То вечно има право и макар че приказва за дълг, винаги товари с него тия, които трябва да станат тор и да му послужат за утвърждаването му...

Константин Петканов

ми подсказва, че беседата ни е приключена, извинява ми се, че е говорил само с цитати от есето си „В царството на кръстословицата и вица“ и тръгва по булеварда към Борисовата градина. В „Дълбок зимник“ на празна маса седи сам най-добрият му другар Илия Бешков и го чака. Поръчал му е чаша вино, но прислужникът си знае: не я слава предварително

• Илия Бешков. Цигулката на Константин Петканов

В ушите ми непрестанно звучи всепобедният шум на вица. Преди да се разделим, писателят ми казва:

- Интересувахте се какво мисля за общественото мнение на столицата. Доколко то е рожба на възторга, на творчеството и на благородното негодувание? Какво да ви кажа: всеки от нас се стреми за нещо и тъй сме се свързали със заслугите си, че сме забравили човека в себе си. Каква полза ще имаш, ако си човек? Човекът има сърце и по висшия нравствен закон трябва да живее за другите. На него не е позволено да мисли за смъртта, защото Творецът го е създал, за да пребъде с делото си във вечността.

А другият, който няма име, а е записан в списъците на разните дружества и организации, той винаги има право. Той е заслужил и влязъл в редиците, за да по-

на масата, за да не я изпие някой непознат... Жадните и гладните са станали толкова много в София и толкова са нахални, че си поръчат за чужда сметка и нещо за ядене, допуснеш ли ги да седнат на масата ти! За джебчиите и крадците да не говорим. Гледам в гръб любимия писател как върви по плочника с широка крачка и се отдалечава, преди да се скрие в зелената на тополите, липите и кестените. Гледам тракиеца дошъл от равнината... От равнината ли казах? Не слезе ли духът му от синьото небе над Витоша, не се ли върна в големия град „пикирайки“ между ръждивите покриви на София, за да каже на софиянци, че е още потребен? Гледам и си мисля, че с творчеството и философията си за българина Константин Петканов ще преживее десетилетия и в XXI в.

ЗА ДА НЯМА ДАВНОСТ И ЗАБРАВА...

Продължава от брой 22

Освен четене и смятане изучавало се е естествознание, родинознание, вероучение и пеене. Изхождайки от обстоятелството, че част от преселниците в селото, както и някои учители са от Смоленския край, обяснимо е че много от думите в разговорната реч на лъджакъйци са сходни с тези от Родопския край. Но това е въпрос на отделно изследване.

Що се отнася до организираното революционно движение в Дедеагачка околия, то е било поставено още през 1896 г. Специално за с. Лъджакъй в различни документи се споменава за образуването на комитет с ръководител Петко Стамболиев и секретар Петко Стоянов Тепелиев. В записките на Стоян Митрев Стамов (от 1944 г.) се споменават имената на повече от 10 души, посветили се на революционна дейност, като свещеник Тепелиев, Манол Кандилов, Митрю Стамов, Добри Костадинов, Иван Сурлев, свещеник Коста Севлиев, Иван Ивилов, Мавер Камбуров, Кирко Камбуров, Димитър Налбантов, Георги Парапанов и др. Сред тях е името на моя дядо Георги Гъров.

Следвайки хронологията на революционното движение в с. Лъджакъй, трябва да се отбележи и писмото на гръцкия консул в Дедеагач до Министерството на външните работи в Атина от 18.08.1903 г., в което се пише дословно:

„Като имах положителни сведения, че в българското село Лъджакъй се събират парични суми за купуване на пушки „малинхер“, също и някои, които стоят за преследваната цел, потърсих днес заранта и видях. Едип паша, на който изложих горното и обърнах също временно вниманието му към тези въстанически действия“.

Това писмо е пропито с антибългарска пропаганда и е във връзка с посетилите преди това селото няколко български чети. Писмото също е целяло да се възвърне доверието на турското правителство спрямо гръците.

Четите, които са посетили селото са на Марин Добрев Чолаков, Антонов и Костадин Нунков от Чирпан. През 1904 г. селото е посетено и от четите на Таню Войвода и Димо Николов.

За да се сложи по-добър ред и порядък в революционното движение през ноември 1907 г. в Дедеагачкия район от България идват войводите Лазар Маджаров, Петър Васков и четниците Яни Милков и Чанко Карабраканов. Успоредно с тях идва и четата на Бойко Чавдаров и чет-

Инж. Георги Гъров разказва за своето родно село Лъджакъй, Дедеагачко

ниците му Кундилов, Урумов и Шелеметов.

На 9.11.1907 г. председателят на революционният комитет в Лъджакъй – Тодор Вълчев е получил устно сведение, че същата вечер трябва да посрещне част от двете чети, като изпрати двама души куриери в съседното село Чемерен и се определят къщи в Лъджакъй където четниците да пренушуват. Около 22 часа, водени от двама куриери, войводи, с четниците пристигнали до църквата. Тук четата се е спряла и е одобрила за парола звука от почукването с два камъка. Същото са направили и чакащите ги на близо Тодор Вълчев и Тодор Мъргов, след което четата е дала паролата „стомна“ и е била отведена в къщата на Милуш Попов. Но след огледа от Лазар Маджаров, същата не е била одобрена. След това четата е била отведена в къщата на моя дядо Георги Гъров, който лично е посрещнал четниците. Дядо, година преди това се е нанесъл в новопостроената си къща и се е оженил за баба ми Тодора, която е от рода Райкулеви от Доган Хисар. Моята баба, както споменах в началото, е дошла в България през 1944 г. и доживя до 76 годишна възраст (до 1954 г.) Тя владееше освен български говоримо гръцки и турски, за разлика от баща ми и майка ми, които владееха говоримо и писмено и гръцки език, тъй като са завършили няколко отделения в гръцко училище. Баща ми е учил и в българско училище, за това се справяше добре, писмено и с българския език.

Снимките са от края на 30-те години на XX век. На тях са дядо ми Георги Гъров и баба ми Тодора (по бащина линия).

Беше 1954 г., преди да започна обучението си в техникума по механо-електротехника в гр. Пловдив, баба ми Тодора ми сподели следното за тези събития: „Гоче, аз като млада невеста, когато дядо ти посрещна комитите в къщи, първо се поизплаших, макар да знаех за неговите комитетски работи. Дядо ти Георги сложи пръст на бърната си (устната), обърна се към мен и ми каза „сус, ти да млечиш – нито си чула нито си видяла!“ След посрещането им аз влязох в другата ода. Комитите, които бяха некол-

цина и някои с бради, са седнали на асърите (рогозките) близо до оджака (огнището) и са съблекли окървавените си долни дрехи и са се преоблекли. Дядо ти, както после ми каза, е събрал на вързоп окървавените им дрехи и с един ченгел ги е закачил в комина, за да не се виждат.“ Логично е да се направи извода, че четниците са имали отделни сражения при предвижването си към селата от този район. Всичко това е мобилизирано турските потери, които вече са били по диригетите им. „След малко, може би след един саат (час) и повече на малкия джам (прозорец) чух, че някои хвърля камъ-

че никой няма да се усъмни за там.

„Дядо ти се прибра в къщи, ходеше от ода в ода – сън не го хващаше. Аз също не можах да заспя.“ – разказва баба.

Към четири часа на 10.11. Кирю Бакърджиев от селото също е забелязал обсадата на селото по движещите се светлини в края на селото (до Пазайтовите камъни) и е отишъл при Кирю.

Кадиев да попита дали в селото има комити и евентуално да ги предупредят. Кирю Кадиев, неznайно от къде, вече е имал информация за местонахождението на четниците. Но вече в

изпратил Вълчо да провери, дали в горния край на селото има засада, а след завръщането му, го е изпратил в долния край на селото – пак за проверка. По пътя Вълчо е арестуван и задържан. След излизането на Вълчо, последователно при комитите влизат баба Стана и по-големият и син Стайко, а след това идват Тодор Вълчев и Тодор Мъргов, но и техният план за изтегляне е отхвърлен. Петър Васков и Лазар Маджаров оставят на баба Стана няколко лири, като ѝ казват: „Ако умрем с тези пари да ни погребеш и правиш помен за мен и моите другари“.

Тук искам да спомена и следното, което ми е казано от моята баба Тодора: „На сабален (заранта), преди съмване, на нашите капани (това са дървени големи входни врати) започна силно да се чука. Дядо ти Георги се покача. Чувам на турски думите „Чорбаджи Георги, в селото има комити, идвай с нас ще проверяваме къща по къща.“

▪ Тази постройка е част от запазената къща на дядо ми Курти, който остана в Гърция и почина там през 1964 г., след катастрофа.

▪ Къщата на сестрата на майка ми, леля ми Елена, в град Харманли където дядо Курти през 1963 г., бе радушно посрещнат от своите съселяни, дошли и заселили се като бежанци от първата, втората и третата вълна.

чета. Дядо ти също е чул и отиде от към тая страна на къщата. Чух думите „срико (чичо), селото е оградено от турците“. Дали момчето е знаело, че има комити, или му е предадено да съобщи това – баба ми не можа да каже.

След това дядо ми е извел комитите по тъмното и ги е отвел в къщата на вдовицата Стана Гайдаджиева, която е живеела в края на българската махала. Това преместване също е било одобрено от комитите, защото са смятали,

селото е бил влязал турски аскер и Кирю Кадиев е „запрял“, а Кирю Бакърджиев, по друг маршрут, стига до къщата на баба Стана и дава информация по случая. След това на връщане предупреждава и дядо ми Георги. Вълчо, сина на баба Стана, е предложил на четниците план за бягство през арката (дерето) на горната воденица, тъй като годината е била сушева и могло да се минава през нея. Планът не е бил приет от Петър Васков, а е

Така се е случило (а може би нарочно за някаква тактика, от страна на дядо ми, с цел да се даде време на комитите да се изтеглят незабелязано още в сумрак) последната проверявана къща да бъде тази на баба Стана.

Преди това между Петър Васков и Бойко Чавдаров е станал спор как да се действа при създаването се положение и той със своите четници е решил и се е укривал временно в арката, а след обсадата незабелязано е ус-

пал да се измъкне невинно, като първо е отишъл в с. Чемерен и от там в родното си село Домузdere.

Както е предадено от дядо ми на баба, а тя го сподели с мен, между останалите в дамето (яхъра) четници и турския аскер се е разразила жестока стрелба. Изтегляйки се, при тази престрелка са убити: Петър Васков, Лазар Маджаров, Георги Гешенов, Яни Милков и Чанко Карабраканов. Погребани са на следващия ден 11.11. а Лъджакъйското гробище в права редица.

В обсадата на Лъджакъй участват 200 души редовни войници и 300 души башибозук. Войската се е командвала от Ибрахим бей. От турска страна са убити 15 човека и са ранени 35.

След нарочната аутопсия на убитите четници и войводи, от лекаря влах – Трендафилис, който е получил подкуп със солидна сума от селските първенци, с цел да се избегнат арести и запалване на българските къщи, да докаже, че това не са комити – българи, а хайрасъзи и разбойници, дошли да ограбват раята.

Въпреки това по Лъджакъйската афера са задържани Неделчо Арнаулов Бадалев – обвинен, че комитите преди това са излезли от неговата къща. Задържани са Кирко Камбуров, Георги Гъров, Кирю Бакърджиев, Георги Лолов (баща на моя дядо Курти Бакалов по майчина линия) и Стайко Хаджиев. На разпит в Дедеагач са водени баба Стана Бадалева и Рада Бадалева. Лолов и Бакърджиев са освободени от Дедеагач след 10–15 дни, а останалите – дядо Неделчо, Стайко, Георги и Кирко са отведени в Одрин в затвора и са освободени след три месеца, с подкуп от 10 турски лири. С изключение на дядо, от арестите, които е провело турското правителство се вижда, че турците са арестували хора, които не са знаели, че в селото им има комити (с изключение на дядо Георги). Баба ми разправяше: „Дядо ти си дойде в края на зимата. Дойде си кожа и кокал – не можах да го позная“.

През ноември 1914 г. се е състоял голям възпоминателен митинг. На събора в селото са присъствали около 10000 души от околните села и стара България – гости, близки и познати на убитите. Въпреки събраните пари – решението да се издигне паметник, не се осъществява, поради започналата Първа световна война. След събитията от края на 1907 г. много лъджакъйци са получили упреци от Бойко Чавдаров, че са предатели. Заплахи от негова страна са били отправени и на ръководители и помагачи от другите съседни села.

Продължава на стр. 6

Продължение от 5-а стр.

Това е била основната причина той да остане без ятаци. След време той е разкрит и убит от турците. След тези събития в Дедеагачкия край се забелязва спад на революционната борба. Обявяването на Балканската война през 1912 г. се е посрещнало с възторг от страна на българите в този край. Нетърпението е надминало всякакви граници. Много лъджакьовци са се отправили към Фере и Дедеагач и са недоумявали защо не пристигат българските войски. Те не са знаели, че главното настъпление на българската армия е през Одрин по посока Чаталджа.

Първите български войски (на малки роти) идват след един месец – към ноември 1912 г. Споменава се името на подпоручик Бонев.

След месец ситуацията в този район добива друг ход. Българските войски се изтеглят по посока гр. Софлу. В селото настава суматоха. Заговаря се, че ще дойде турска войска. Населението от всички съседни села започва да бяга по посока Фере – Софлу. Част от лъджакьовци бягат към близкия балкан. Остават най-възрастните. Наистина става страшно. Навлизат турски части и започват палежи в българската махала. От височините селяните виждат как къщите горят една след друга. Стели се гъст дим към морето. Чува се реването на неотвързания добитък в яхрите. От всичките около 200 къщи оцеляват 60. Изгарят къщата на моя дядо и братята му, както и силозите за съхранение на житото и царевичата (раб-ка). Миришело на изгоряло месо от домашните животни. Убити са старите хора останали в селото. На шестия ден, гладни и изнемощели, селяните започват да се връщат и стават свидетели на догарящите къщи и избитите животни. Научават, че всичко това е дело на Евер паша, който по-късно в боевете край село Мерхамли, е пленен от българските части. Ето и имената на убитите от войниците на Енвер паша: дядо Стоил на 105 години, Стоян Гюзелджов – и двамата изгорели живи, Кирко Камбуров, Мавер Камбуров, Димитър Камбуров, братя Пелтекови, Бойко Беличев и други. Общо на територията на селото са дадени 14 жертви. Тук в България през 1944 г. дойде и дядо Стайко Гайдаджиев, който по чудо се е спасил. Той заедно с трима съселани – Вълко Кирев, заедно с братя Грозеви от с. Дервент са предадени от местни турци и завързани са подарани извън селото. Тук тримата са убити. Заедно с тях ранен, пада и дядо Стайко. Той е лежал с убитите, издебнал момент, когато вече по пътя не са минавали турски войници – развързва се сам и се спасява.

ЗА ДА НЯМА ДАВНОСТ...

До 20.11.1912 г. всички живи лъджакьовци се завръщат в селото и се настаняват по 2–3 семейства в запазените турски и български къщи и така прекарват зимата на 1912 г. На 16.06.1913 г., когато България обявява война на Съюзниците, българските войски от гарнизона във Фере са получили заповед да се изтеглят по посока Гюмюрджина. Отсъствието на български части и опасността от турски набези кара много българи да напуснат селото и от гара Бадом, с влак за гр. Гюмюрджина, а след това пеш през Маказа пристигат в Хасково. Други българи от околните села се отправят през Фере и Софлу към с. Ятаджик (сега Маджарово). В това размирно време, когато става обезбългаряването на района, голяма е ролята по спасяване на българите, от четите на Руси Славов и Димитър Маджаров. Те са били своеобразна поща между българските села и с отделни солови акции срещу турския аскер са улеснявали бягането на прокудените българи към България.

Тук не може да не се отбележи устроената засада от южната страна на р. Арда от турците в близост до град Маджарово. Под дъжд от куршуми, прегазвайки реката загиват мъже, жени и най-вече деца. Оцелелите се настаняват в Хасково и други селища на южна България, като с. Клокотница и с. Горски извор. По това време гърци и башибозук ограбват имуществото и добитъка на побегналите българи. От края на 1913 г. до 1919 г. Западна Тракия е дадена на България. Следва ново завръщане, но за част от българите. От с. Лъджакьой се изселват турците, като си продават имотите и на тяхно място се заселват българи от околните села.

На 19.08.1919 г. в град Дедеагач влизат Съглашенските войски и на 27.11 същата година България е принудена да подпише Ньойския мирен договор. През 1920 г., месец април в Сан Ремо, Международната конференция решава Западна Тракия да се предаде на Гърция. През месец май същата година гръцките войски окупират Западна Тракия.

През месец март 1921 г. всички българи от 18 до 30 годишна възраст са мобилизирани в гръцката армия и изпратени да се бият срещу Турция в Мала Азия.

В края на лятото на 1922

■ Това е моята родна къща, построена през 1937 г., заснета през 1994 г., при посещението ми 50 години след напускане на родните места.

г. войната взема обрат и гърците търпят поражение след поражение. Гърците обвиняват за поражението си българските войници. Вярно е, че българите не са били мотивирани да се бият за чужди интереси.

На 11.03.1923 г. всички българи – мъже от Дедеагачкия край са интернирани в стара Гърция и остров Крит. Изключение правят селата Лъджакьой и Чемерен. Обяснението, което дават лъджакьовци е: доброто посрещане на генерал Замбракайкис – гръцки народен представител, който незначително как си е присвоил богатството от делтата на река Марица и близкото крайбрежие на Бяло море. За този грък са работели като рибари много селяни от двете села. В началото на 1941 г., преди навлизането на германската армия в Северна Гърция, село Лъджакьой осъмва блокирано от гръцки войници и се извършват едни от най-големите арести в историята на селото. Арестувани са всички мъже над 14–15 годишна възраст между които, освен дядо са и неговите двама братя Петко и Коста. Групата най-напред е отведена в Дедеагач, а от там в Атина. От Атина групата е заведена на остров Хиос. По островите на Егейско море е имало интернирани над 4000 българи от Западна Тракия и Егейска Македония. Поради лошите битови условия и тормоз, много от хората започват да боледуват и умират. Останалите живи, след известно време са натоварени в три гемии и стоварени на пристанището в Кавала.

От това заточение не се

завръща и моят дядо Георги, оставяйки кости незначително къде. След окупацията на Гърция от Германия, след лятото на 1941 г., селата от Дедеагачска околия попадат в така наречената от местните жители „неутрална зона“ (някой автори я наричат „окупационна зона“).

Поради близостта на остров Самотраки и Дарданелите, районът се е контролирал много строго от германските войски. Предвиждането даже на българите (макар в този период да сме били от страната на Германия), е било с разрешителен режим.

След като Западна Беломорска Тракия временно е присъединена към България, с финансиране от българското правителство, в градовете се създава се местна администрация, изграждат се пътища и училища. Животът на българското население става спокоен. Родните места на изселените се през 1924–1927 г. българи се посещават отново. Но всичко това трае до септември 1944 г. Великите сили, независимо от наличието на български етнос, решават тази територия да бъде дадена на Гърция.

Подкарвайки волската кола към България през 1944 г., без съпруга си – какво е преживяла моята баба, самата си е знаела. А аз скрит от слънцето и дъжда, между чувалите и багажа, виждах само завързаната козичка за стърнището на опашката на волската кола и чувах тракането на колелата и така до село Чорбаджийско и Подкова, където вече моя баща поема колата, а ние майка, баба и аз с влака се добрахме до

■ Снимката е от 1994 г. Възрастният българин в средата е Костадин Касабов, който овдовява през 1942 г. Четвъртата отляво на дясно е Мария (Мария), неговата дъщеря. Жената в черно е баба Злата, която е в смесен брак с гръцки партизанин. Третата отляво на дясно е дъщерята на баба Злата, всичките останали да живеят в селото след 1944 г.

Пловдив.

Уважаеми читателю, това е част от всичко, преживяно от моите деди, родители, съселаните ми и от хилядите тракийци от Западна Тракия, което не искам да се покрива със забравата. Снимката е от 20-те години на XX век. На нея са дядо и баба по майчина линия (Курти и Мара Бакалови). При поредното си гостуване в България през 1963 г. на моя дядо Курти Бакалов по майчина линия в гр. Харманли се състоя вълнуваща среща с неговите „акрани“, преселили се през 1913, 1925–1927 г. и 1944 г., на която присъствах и аз. Десетки лъджакьовци наобиколиха моя дядо и един през друг се надпреварваха да питат за своите изоставени къщи и ниви. Кой сега живее в тях, кои от гръцките семейства обработват нивите им, с какво ги сеят? Дядо не смогваше да отговаря. Споменът за бащин дом и роден край наново възкръстваше.

В двора на моята леля, където множеството се бе събрало засвири гайда и гадлука с автентични неподправени мелодии от този край. Старите баби запяха песни, две от които останаха в съзнанието ми:

„Възкачила се Тодора, на люлин (люляк) китки да бере,
Дуйная (духнаха) силни ветрове,
падна Тодорка от люлин,
Счупи си лева ръчица...“

и втората:

„Ах Димитруло, русокосо момиче,
Въри кажи майци си да не ражда друго чедо,
Друго чедо като тебе, изгори ме,
изсуши ме

Направи ме сухо дърво, сухо дърво яворово“

Вечерта завърши с така нареченото „слядно оро“ (хоро). Възрастните баби и дядовци подредени в редица един след друг, като всеки следващ беше поставил ръка върху дясното рамо на предходния, а лявата си ръка на хълбока. Под бавните удари на даула (тъпана), с неговия притупен звук играещите се придвижваха стъпка по стъпка напред, като се чуваше суркането по земята на левия и десния крак. На нас по-младите, наблюдавайки всичко това, ни побиваха тръпки. Навярно играещите с това хоро съпреживяваха своята нерадостна съдба в отминалите години и спомена за отнетото бащино землище. И въпреки това каква еманация на духовна извисеност и липса на най-малка нотка на завист за отнетото: „Кажми му Курти, че тази нива ражда най-много нахут, а другата сусам...“

А признателните тракийци от гр. Пловдив, дошли през 1913 г. и 1924–1927 г. от Източна и Западна Тра-

кия, наименуваха улици на своите родни села и градове, както и на своите войводи. Улиците: Софлу, Фере, Дедеагач, Кавала, Драма, Одрин, Чорлу, Лозенград, Силиврия и Малгара, Петко Войвода, Руси Славов, Георги Кондолов, Петър Васков, Стамат Икономов. Всичко това, за да напомнят на идните поколения за земите на своите деди.

Цели 50 години след това, поради стеклите се геополитически промени, аз не успях да видя родното си място. Гръцките власти не издаваха визи за родените в Гърция, от съображения да не се говори и споменава, че по тези места са живеели българи със своя език, култура и обичаи. Моите родители си заминаха от този свят, прокудени от родните места, без да видят роден дом. Аз също бях потърпевш, когато най-после през ноември 1994 г. заставах пред прага на родната си къща. Тя, за разлика от останалите български къщи, чакайки ме, беше във вида, в който я помнех. Двора, оградата, двете входни врати излъчваха спомена. Краката ми се подкосиха, вълнението ми беше неопишуемо. В съзнанието ми като на кинолента с нова сила изплуваха детските ми спомени. Чувствах ударите на сърцето си, което биеше неудържимо. Взех пръст от двора за довиждане, за да я отнеса на татковия гроб. Баща ми почина през 1974 г., без да види своя дом, който бе съградил през 1937 г.

Уважаеми читателю, това е част от всичко, преживяно от моите деди, родители, съселаните ми и на хилядите тракийци от Западна Тракия, което не искам да се покрива със забравата.

Написал Георги Гъргов, април 2016 г.

Използвани публикации и спомени:

1. Стоян Гюзелджов – спомени – починал на 105 г.
2. Вестник „Тракия“ бр.432 от 30.04.1931 г.
3. А. Разбойников „Известия на българското географско дружество“, кн.10 /1942 г.
4. Спомени от Петко Митрев – разпитан през 1975 г., живял до дълбока старост.
5. „Разорението на тракийските българи през 1913 г.“ Л. Милетич, София – 1918 г. Вестник „Македония“, бр.5, 1867 г.
6. Вестник „Македония“, бр.5 от 1867 г.
7. Тракийски сборник кн.2 от 1930 г.
8. Вестник „Марица“, бр.146 от 25.12.1879 г.
9. Вестник „Беломорие“, бр.168 от 1943 г.
10. Ив.Алтънов – „Междусъюзническа Тракия“.
11. Вестник „Беломорски глас“ – Дедеагач, бр.5 от 18.05.1914 г.

В ЧЕРНИ ВРЪХ ВЕЧЕ ИМА ТРАКИЙСКИ КЛУБ

Село Черни връх, Бургаска област, вече може да се похвали с учредяването на местен тракийски клуб. Той е част от тракийско дружество „Екзарх Антим I“ и носи името на китното цвете – „Здравец“.

Събранието бе водено от Тодор

Ангелов – председател на бургаското тракийско дружество. „За мен е удоволствие да съм тук и то по такъв хубав повод.“ – каза той – „Увеличаването на тракийските клубове в Бургаска област доказва, че вървим по прав път и се надявам да ставаме все повече и

повече хората, обединени от тракийската кауза.“

За председател на клуба членовете единодушно избраха Донка Карауланова, която благодари за оказаното доверие и обеща да работи активно за развиване дейността на клуба.

Срещата продължи с дискусия на тракийска тематика и обсъждане на предстоящи мероприятия от живота на тракийското бургаско дружество.

На 25 ноември т.г. в Дома на културата читалище „Тракия“ представи пловдивските тракийци на панаира-изложение, организиран от общинската фондация „Пловдив 2019 – Европейска столица на културата“ в Дома на културата.

Споделихме умения, очаквания, готовност за внедряване на нововъведения, възможност за развиване, обогатяване, учене през целия живот, казват организаторите. Изложбата на читалище „Тракия“ представи графични компютърни рисунки на Капитан Петко войвода, Руси Славов, изработени от деца в конкурса „Уроците на мишката“ и ръчно избродирани картички и материали от клуб „Традиции“. Информационно табло, представи инициативата „Спомени с усмивка“. То разказва за срещи на ветерани, членове на пловдивското тракийско дружество с деца, които издирват и събират спомени от преживяното на техните семейства по време на бягствата им от Одринска и Беломорска Тракия.

Изложбата се посрещна голям интерес от страна на пловдивските тракийци и всички, посетили форума в този ден.

ПЛОВДИВСКИТЕ ТРАКИЙЦИ НА ПАНАИР – ИЗЛОЖЕНИЕ

ИЗЛОЖБА ОТ ДОМАШНИ ИКОНИ В ХАСКОВО

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА

Изложба на домашни икони и вещи, украсени със символи на православно християнство, посветиха на големия празник Въведение Богородично читалище „Тракия 2008“ и тракийското дружество „Георги Сапунаров“ в Хасково.

Най-ценното в експозицията, е грижливо съхраняваният старинен семеен иконостас и икона, донесена някога от Русия. Показани са ико-

ни, дарени на тракийското дружество от членове на дружеството и на чи-

талището и от съмишленници.

В непретенциозната

експозиция преобладават иконите на Св. Богородица, която според

етнолозите е най-тачената светица в Хасковския край. Между тях е снимка на храмовата икона на хасковската църква „Св. Богородица“, която се готви за 180 годишния си юбилей. Сред експонатите е книгата

на Димитър Шалапатов, описал и снимал храмовете, където са се молили нашите деди в Беломорска Тракия. Показана е снимка на иконата със сребърен обков на Св. Богородица, подарена на Капитан Петко войвода от руския император Александър II. Оригиналът се пази в Националния исторически музей.

В изложбата могат да се видят и светли ликови, извезани майсторски

с конци, православни календарчета, картички с репродукции на библейски сцени и съвременни интерпретации на художници.

Далеч от ритуалната тържественост на иконата в църквата, всички тези експонати са свидетелство за вярата и надеждата за по-добро, които са съпътствали нашите предшественици и които ни съпътстват и днес.

МЛАДЕЖКИ ПОХОД „ПО СЛЕДИТЕ НА ИСТОРИЯТА“

Младежи от Бургас, Варна, Средец, Айтос и Сунгурларе участваха в младежки тракийски поход, организиран от Тракийски младежки съюз. Той се проведе в края на октомври в околностите на гр. Ивайловград. Членовете на Тракийския младежки съюз изминаха пеш разстоянието от кв. Лъджа до крепостта Лютица, а по пътя се отбиха в Лъджанския манастир и прекосиха Атеренския мост.

Походът беше организиран от председателя на Тракийски младежки съюз – Тодор Ангелов и е част от дейностите, целящи обмен и укрепване на връзките между младежките структури към тракийските дружества. Специален гост на мероприятиято бе Румяна Вълчева – председател на Тракийски женски съюз, която поздрави младежите за добрата инициатива и измина разстоянието от 20 км заедно с тях.

ТЪРЖЕСТВА В РУСЕ

МАРИЯ ДИМОВА

По традиция и тази година дружество „Тракия“ – град Русе отбеляза Деня на християнското семейство. На този ден каним гости от Етнографския музей или пък свещеник. Тази година Десислава Тихолова – етнографка, говори за важната роля на семейството за изграждане на обществото и нацията още от древността. Семейството създава поколения, възпитава и създава личности. Изгражда характера и възгледите на подрастващите.

Няколко дни по-рано отбелязахме Деня на народните будители. Г-н Аврамов – бивш учител, дългогодишен директор на училище говори за делото на носителите на духа народен – учители, писатели, художници, дейци в областта на просветата и културата. Достойно място отделихме и на съвременните дейци на науката и културата, които продължават делото на нашите деди.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А

Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Валентина АНГЕЛОВА (Бургас) – 0879 545 115; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Мечата планина

Горските пътеки
все извеждат
към някое свято място

ВЕНЦИСЛАВ СТАЙКОВ

Късна есен е. Времето е прекрасно за походи в планината. Не се двоумим и потегляме към Мечата планина. Това е ридът Мечковец в най-северозападните части на Източните Родопи. Тук е и връх Айда или Аида, най-високият в този рид – 859 м.

В Мечата планина има много скални светилища, разпръснати по цялата ѝ дълговидна форма. Тук е и един от най-големите светилищни комплекси на територията на България край село Ночево. Но и край другите села, които се намират в подножието на планината има какво да се види. Горски пътеки край селата Душка, Ночево, Спахиево, Сърница, Брястово, Сусам, Минерални бани извеждат нагоре в планината все към някое свято място.

Стигнахме до Горно Брястово, след което следва добър асфалтов път нагоре към връх Мечковец (Аида). От параклиса „Възнесение Господне“ се разкриват прекрасни гледки към язовир „Тракиец“ и други места в околността. Наблизо са и природните скални феномени Заекът и Кучето. Когато разгледах мястото, у мен не остана съмнение, че това са две култови скали с черни и други по-малки изсичания по тях. Има и характерната

добре издълбана и оформена малка по мащаб вулва в скалата Кучето, прикрита от храстите наоколо така, че едва ли някой я беше забелязал досега.

Продължаваме към Шарпаните, местност на повисок „етаж“ в планината. Попадаме на три добре запазени каменни винарни (шарапани). Убеден съм, че в района те са много повече, но пръстта ги е покрила и при едни разкопки ще се открият още. В древността

Източните Родопи са били богат лозарски район и това го доказват множеството шарапани, които се откриват навсякъде. Тук се е произвеждало божествено вино, освещавано от жреците на церемониите в чест на боговете, заредени с космическа енергия. По тези скали открих и други из-

• Шарпаните

сичания – отново черни, както и скален трон до една от тях, на който е сядал някой жрец. И по-надолу в непристъпните почти храсти има странни скални форми, които не са само дело на природата.

Следва нов етаж – местността Танти бунар. Тук са открити следи от добив на ценни метали от древните

траки. Рудата е копана в подземни тунели. Предполага се,

• По маркираните пътеки

че рудодобивът е бил развит 5 хиляди години преди Христа. Община Минерални бани се е погрижила за туристите и навсякъде има описателни табели, дърве-

ни пейки за отдиш, места за детски игри, беседки и даже места за барбекю.

Малко по-нагоре е местността Калето. Докато моите приятели Марчела и Милен ме чакаха до колата, успях да се провря през драки, дървета и паяжини и да стигна до върха на един хълм, по който забелязах множество разпръснати камъни от срутена крепост, която опасва целия хълм. Има и каменни огнища на самия хълм или може би места за свещенодействие.

Близо до хижа „Аида“ се намира свинеферма, в която местен бизнесмен прави кръстоски между глигани и домашни свине. Бяхме видели малки черно-бели прасета да се стрелкат между дърветата в гората. Две момчета, които се грижат за животните, обясниха, че ги пускат из гората, а прасетата сами се връщат при майките си.

Продължаваме пеша до добре маркираната пътека към местността Айкаас, която се намира точно под връх Мечковец. Всичко е покрито с есенна шума. И макар есента да е оставила своя тъжен отпечатък, самата планина и въздухът нареждат изтощените ни човешки батерии. От Айкаас се откриват таки-

ва гледки към околностите, че на човек не му се иска да слезе от върха. Под скалите се намират няколко пещерни вдлъбвания, вероятно дооформени от древните ни предци във формата на утроба. За най-широката, която е и двуделна, първа съобщи Паулина Михова от Минерални бани. Скалите опасват Айкаас като естествена крепост, а под стените ѝ има причудливи форми. На една скала откриваме скален прозорец с формата на малко мече, а непосредствено под него достатъчно голяма тъмна ниша, сякаш служила при провеждането на древни ритуали.

Есенните дни са кратки и започваме нашето спускане по склоновете на планината.

На връщане за десерт спираме в село Пчеларово, за да видим вековния бял бор, непосредствено до църквата на селото. Той е на възраст над 500 години, висок е 25 м, а обиколката му е 3,5 метра. (в. „Нов живот“)

Снимки:
Венцислав СТАЙКОВ

• Параклисът „Възнесение Господне“

• Място за отдиш в местността Танти бунар